

NESLUŽBENI PRIJEVOD

Konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (Istanbulska konvencija)

Pitanja i odgovori

Nasilje nad ženama je strukturalni i globalni fenomen koji nema društvenih, ekonomskih ni nacionalnih granica. Ono predstavlja ozbiljno kršenje ljudskih prava, ali i dalje u velikom opsegu nije sankcionirano. U Europi su svakoga dana žene psihološki i fizički zlostavljane u „sigurnosti“ njihovih vlastitih domova, uznemiravane, silovane, sakaćene, prisiljene od strane svojih obitelji da sklapaju brakove ili sterilizirane protivno njihovoj volji. Primjeri nasilja nad ženama su bezgranični, njegove žrtve bezbrojne. Nacionalna i europska istraživanja te kampanje o podizanju svijesti su pokazale koliko je rašireno obiteljsko i seksualno nasilje. Otkrića proizašla iz #MeToo pokreta diljem Europe pokazuju rasprostranjenost seksualnog nasilja nad ženama i težinu kojom žene progovaraju protiv njega. Mnoge žene ne traže pomoć jer ih je previše strah ili sram, a nekada plaćaju tu šutnju svojim životima. Za one koje ipak progovore nema uvijek sluha. Nasilje u obitelji je još jedan prečesti oblik nasilja koji pogađa najviše žene, ali također i muškarce, djecu i starije osobe. Tek nekolicini počinitelja se sudi, a još manje bude osuđeno.

- Ostvarujući svoju vodeću ulogu u zaštiti ljudskih prava Vijeće Europe je usvojilo Konvenciju o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji tzv. Istanbulske konvencije. Istanbulska konvencija je široko prepoznata kao najdalekosežniji pravni instrumenti za sprječavanje i borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji kao oblika kršenja ljudskih prava. Od njezinog otvaranja za potpisivanje 2011. stekla je značajnu potporu na svim razinama nacionalne, regionalne i lokalne vlasti, u javnosti, parlamentima i drugim nacionalnim, regionalnim i međunarodnim organizacijama koje se bave ljudskim pravima, organizacijama civilnog društva, medijima te u akademskoj zajednici. Dobila je nacionalne i međunarodne nagrade zbog svoje vizije o zaštiti žena i djevojčica od nasilja.
- Stupila je na snagu 2014. godine, samo tri godine nakon njezinog usvajanja tako pokazujući ujedno i potrebu država članica za pravno obvezujućim sporazumom koji ih usmjerava u njihovim naporima da iskorijene rodno uvjetovano nasilje i njihovu političku obvezu prema načelima i vrijednostima sadržanim u konvenciji.
- Unatoč jasno utvrđenim ciljevima konvencije, ozbiljnosti fenomena nasilja i njegovog utjecaja na žrtve i društvo, određeni broj vjerskih i ultrakonzervativnih grupa posljednjih godina širi lažne narative o konvenciji, a posebno u vezi koncepta roda uključenog u tekst. Ovakve pogrešne interpretacije moraju biti prokazane i adresirane naglašavanjem ciljeva Istanbulske konvencije: iskorjenjivanje nasilja nad ženama i zaštita ženskih ljudskih prava.

Koji su ciljevi Istanbulske konvencije?

- Važan politički cilj svake vlade koja je predana zaštiti ljudskih prava svih osoba mora biti zaustavljanje nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. U posljednjih 30 godina u brojnim državama članicama Vijeća Europe su poduzeti važni koraci, ali postojeće zakonodavstvo se često nedovoljno provodi, službe za žrtve su rijetke ili neadekvatno financirane te prevladavaju seksistička ponašanja. Štoviše zakonodavstvo i podrška koje su dostupne žrtvama podosta variraju između zemalja stvarajući velike nejednakosti u zaštiti.

- Istanbulska konvencija traži od vlada koje su je ratificirale da donesu sveobuhvatan skup mjera za borbu protiv svih oblika nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. Cilj svake odredbe konvencije je spriječiti nasilje, pomoći žrtvama i osigurati da počinitelji budu privedeni pravdi. Ona zahtjeva da se kriminaliziraju i pravno sankcioniraju različiti oblici nasilja nad ženama npr. nasilje u obitelji, uhođenje, seksualno uznemiravanje i psihološko nasilje. Povezivanje stvarnih osoba s nasiljem nad ženama i svijest da je ono kazneno djelo će pomoći u njegovom iskorjenjivanju.
- Donošenje konvencije koja sadrži skup pravno obvezujućih standarda za bolju zaštitu i podršku je važan korak prema sveobuhvatnom i harmoniziranom djelovanju, a kako bi se osigurao život bez nasilja za sve žene.

Koja je dodana vrijednost Istanbulske konvencije?

- Konvencija jasno navodi da se nasilje nad ženama i nasilja u obitelji ne može više smatrati privatnom stvari, već da države imaju obvezu kroz sveobuhvatne i integrirane politike spriječiti nasilje, zaštititi žrtve i kazniti počinitelje. Prihvatanjem konvencije vlade se obvezuju izmijeniti njihove zakone, uvesti praktične mjere i dodijeliti sredstva kako bi se usvojio pristupa nulte tolerancije prema nasilju nad ženama i nasilja u obitelji. Sprječavanje i borba protiv takvog nasilja nije više stvar dobre volje, ono je pravna obveza. To će pomoći žrtvama diljem Europe i drugdje.
- Osim pravnih obveza konvencija je također i važan politički signal društvu u cjelini da je nasilje nad ženama i nasilje u obitelji neprihvatljivo. Njezina vizija je obznaniti realnosti mnogih žena i djevojaka koje su žrtve nasilja te podići svijest i promijeniti shvaćanja ljudi o nasilju.

Primjenjuje li se istanbulska konvencija samo na žene?

- Ne. Konvencija se u najvećoj mjeri primjenjuje na žene zato što uređuje oblike nasilja koje samo žene trpe upravo zato što su žene (prisilni pobačaj, žensko genitalno sakaćenje) ili koje žene trpe puno češće nego muškarci (seksualno nasilje i silovanje, uhođenje, seksualno uznemiravanje, obiteljsko nasilje, prisilni brakovi, prisilna sterilizacija). Ovi oblici nasilja proizlaze iz nejednakih odnosa moći između muškaraca i žena i posljedica su diskriminacije žena.
- Međutim, muškarci također trpe neke oblike nasilja uređene konvencijom kao što su nasilje u obitelji i prisilni brakovi, iako rjeđe i u lakšim oblicima. Konvencija to i prepoznaje te potiče potpisnice da primjenjuju njezine odredbe na sve žrtve nasilja u obitelji uključujući muškarce, djecu i starije osobe. Države mogu odabrati hoće li ili ne primjenjivati konvenciju na ove žrtve nasilja u obitelji.

Zašto Istanbulska konvencija govori o „rodnoj prirodi“ nasilja nad ženama i nasilja u obitelji?

- Konvencija govori o „rodnoj prirodi“ nasilja nad ženama ili „rodno uvjetovanom“ nasilju nad ženama jer se bavi oblicima nasilja koji su usmjereni prema ženama zato što su žene i/ili koje nerazmjerno pogađa žene (vidi gore). Zato se i nasilje nad ženama i nasilje u obitelji ne može promatrati bez uzimanja u obzir pitanja rodne jednakosti/ravnopravnosti.
- Slijedom toga konvencija postavlja pitanje iskorjenjivanja nasilja nad ženama i nasilja u obitelji u kontekstu postizanja de jure i de facto rodne jednakosti/ravnopravnosti. U njezinoj preambuli uočava se strukturalna priroda takvog nasilja koja je ujedno i uzrok i posljedica nejednakih odnosa moći između žena i muškaraca i koja ograničava potpuni napredak žena.
- Istanbulskoj konvenciji nije cilj „ukinuti razlike“ između žena i muškaraca, ona ne implicira da žene i muškarci jesu ili trebaju biti „isti“. Međutim, konvencija zahtjeva akcije koje se suprotstavljaju ideji da su žene inferiorne muškarcima. Uistinu, predrasude, stereotipi, običaji i tradicije još uvijek favoriziraju muškarce u mnogim situacijama, npr. u privatnoj i javnoj sferi, političkom životu, na poslu, u obrazovnom sustavu, u prijavljivanju kaznenih djela ili tijekom sudskih postupaka. Tako se dodatno otežava ženama da podijele svoja iskustva i ostvare poštivanje njihovih prava.

Zašto Istanbulska konvencija sadrži definiciju „roda“?

- Konvencija postavlja obvezu sprječavanja i borbe protiv nasilja nad ženama unutar šireg okvira za postizanje jednakosti žena i muškaraca. Izrađivači nacrtali se tako referiraju na odnose između žena i muškaraca, njihove uloge i svojstva u društvu i stoga su smatrali da je važno ponuditi definiciju pojma „rod“. Svrha ovoga termina nije da zamijeni biološku definiciju „spola“, ni termine „žena“ i „muškarac“, već da naglasi kako mnoge nejednakosti, stereotipi i – posljedično - nasilje, ne proizlazi iz bioloških razlika, nego iz društvenog konstrukta, prvenstveno iz shvaćanja i percepcija o tome koje su i što bi trebale biti uloge žena i muškaraca u društvu.
- Članak 3.c stoga pojašnjava da za svrhe konvencije „rod označava društveno oblikovane uloge, ponašanja, aktivnosti i osobine koje određeno društvo smatra prikladnim za žene i muškarce“. Istraživanje je pokazalo da određene uloge ili stereotipi stvaraju neželjene i štetne prakse te doprinose tome da se nasilje nad ženama smatra prihvatljivim. Stoga, članak 12.1 propisuje iskorjenjivanje predrasuda, običaja, tradicija i svih drugih postupanja u praksi koja se temelje na ideji manje vrijednosti žena ili na stereotipni ulogama žena i muškaraca, kao opću obvezu sprječavanja nasilja. Razumijevanje utjecaja takvih predrasuda običaja i tradicija omogućuje vladama da prihvate „rodno shvaćanje“ nasilja kao što to zahtjeva konvencija.
- Definiranje pojma roda također pomaže u razumijevanju definicije rodno uvjetovanog nasilja nad ženama iz članka 3.d. koje „označava nasilje usmjereno na ženu zbog toga što je žena ili koje nerazmjerno pogađa žene“.
- Ovo nije prvi put da se pojam rod pojavljuje u međunarodnim pravnim instrumentima. Međutim, poteškoće u prevođenju pojma rod i njegovo razlikovanje od pojma spol u jezicima koji nemaju precizan ekvivalent su ponekad iskorištavane kako bi se potakle kontroverze o konvenciji i njezinim implikacijama. Takve poteškoće ne smiju postati izgovor za odbacivanje konvencije ili prepreka za njezinu implementaciju: konvencija ne zahtjeva da se u nacionalni pravni sustav uvede pojam roda, već ga koristi kako bi se objasnila svrha mjera koje države trebaju usvojiti i implementirati. Konvencija je već ratificirana i implementirana u državama u kojima su u uporabi

jezici koji nemaju precizan prijevod tj. ekvivalent za pojam rod (pripadaju različitim jezičnim skupinama kao što su germanska, romanska i slavenska), i to bez stvaranja ikakvih kontroverza.

Hoće li osiguravanje većih prava žena predstavljati prijetnju obiteljima?

- Cilj konvencije nije regulirati obiteljski život i/ili obiteljsku strukturu; isto tako, ona ne sadrži definiciju obitelji niti promovira određen tip obiteljskog okruženja. Konvencija traži od vlade da omogući sigurnost žrtvama koje se nađu pod rizikom u svojim domovima ili kojima prijete članovi obitelji, supružnik ili intimni partneri, što je nažalost najčešći oblik nasilja.
- S obzirom da je cilj ove konvencije reagirati na nasilje nad ženama i nasilje u obitelji gdje god se ono dešava, ona ne ograničava svoju primjenu na bračne partnere, nego obuhvaća sve partnere bez obzira jesu li u braku i jesu li istog ili različitog spola. Ni jedna grupa žrtava nije isključena iz njezine zaštite bilo po osnovi bračnog statusa ili po bilo kojoj drugoj osnovi diskriminacije propisane konvencijom.
- Cilj konvencije jest pružiti sigurnost, zaštitu i podršku svima koji žive u nasilnom odnosu i dati mogućnost obnavljanja života bez nasilja. Ovo je posebno važno u situacijama u kojima se nalaze i djeca jer svjedočenje nasilju unutar doma uzrokuje vrlo štetne posljedice. Te posljedice traju cijeli život zbog čega konvencija daje prednost sigurnosti nad pravom skrbništva u obiteljima upropaštenim nasiljem. Istanbulska konvencija ne dovodi u pitanje dobrobiti zajedničkog skrbništva, ali želi osigurati da kontakt s djecom ne ugrožava prava i sigurnost žrtava i djece. Prava prijetnja obiteljima je samo nasilje, a ne mjere čiji je cilj zaštita i pružanje podrške žrtvama.

Što Istanbulska konvencija govori o rodnim stereotipima i obrazovanju?

- Održavanje rodnih stereotipa u obrazovanju predstavlja ograničavanje razvoja prirodnih talenata i sposobnosti djevojčica i dječaka, njihovih obrazovnih i profesionalnih izbora kao i njihovih životnih prilika. Obrazovanje koje djeca stječu značajno utječe na formiranje mišljenja o sebi i o njihovim vršnjacima te na interakcije sa suprotnim spolom. Ništa što se podučava u obrazovnim institucijama ne smije navesti mlađu generaciju da smatra kako je rodno uvjetovana diskriminacija i nasilje nad ženama prihvatljivo.
- Zbog toga Istanbulska konvencija želi kroz obrazovni sustav promovirati vrijednosti rodne jednakosti/ravnopravnosti i uzajamnog poštovanja, nenasilno rješavanje sukoba u međusobnim odnosima, nestereotipne rodne uloge, pravo na osobni integritet te svijest o rodno uvjetovanom nasilju i potrebi borbe protiv istog (članak 14.). Učenje djece o takvim vrijednostima pomaže im da postanu uljudni građani i demokratični. Ono ne utječe na njihovu seksualnu orijentaciju ili rodni identitet.
- Izrađivači nacrtu konvencije smatrali su ovo važnim aspektom prevencije nasilja nad ženama jer stavovi, uvjerenja i obrasci ponašanja se formiraju u vrlo ranoj fazi života. Učenje gore navedenih vrijednosti u formalnim i neformalnim obrazovnim okruženjima može uvelike pomoći u percipiranju nasilja nad ženama neprihvatljivim. Članak 14. pruža maksimalnu fleksibilnost državama članicama zato što odluku o tome kada i kako ponuditi takva učenja ostavlja njihovoj vlastitoj diskreciji.
- Eliminiranje rodnih stereotipa ne znači odbacivanje svih tradicija i običaja. Prenosjenje običaja ili uvjerenja s generacije na generaciju je važno u stvaranju našeg identiteta. Međutim, neki običaji i tradicionalne prakse su štetne za žene i djevojke te ih mogu izložiti riziku nasilja. Cilj stoga mora biti otklanjanje stereotipa o ženama i muškarcima koji se koriste kako bi se opravdalo takve štetne tradicije. Ovdje se radi o tome da se osigura ženama i djevojkama osjećaj sigurnosti

unutar njihovih vlastitih obitelji i na svim drugim mjestima, a ne o „traženju od dječaka da se oblače ili igraju kao djevojčice“ i obrnuto.

Kako je Istanbulska konvencija povezana sa pitanjima seksualne orijentacije i rodnog identiteta?

- Istanbulska konvencija ne postavlja nove standarde u odnosu na rodni identitet i seksualnu orijentaciju uključujući i pravno priznanje istospolnih parova.
- Načelo nediskriminacije na osnovi rodnog identiteta ili seksualne orijentacije proizlazi iz pravnih obveza koje postoje u drugim pravnim instrumentima, prvo i osnovno iz Europske konvencije o ljudskim pravima tj. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (Članak 14.: zabrana diskriminacije, Protokol br. 12) te iz slučajeva pred Europskim sudom za ljudska prava (vidi npr. Oliari v. Italija, 2015, Ratzénbock i Seydl v. Austrija, 2017) kao i iz Preporuke Vijeća Europe CM/Rec(2010)5 o mjerama za borbu protiv diskriminacije na temelju seksualne orijentacije ili rodnog identiteta.
- Istanbulska konvencija zabranjuje diskriminaciju na mnogim osnovama uključujući rodni identitet i seksualnu orijentaciju (članak 4. stavak 3.). To čini kako bi se osigurala zaštita i podrška svim žrtvama nasilja bez obzira na osobine koje one imaju. Primjena odredaba konvencije bez diskriminacije na temelju rodnog identiteta znači npr. da rodni identitet transrodnih osoba neće spriječiti da i one dobiju zajamčenu podršku i zaštitu vezanu uz nasilje u obitelji, seksualnu nasiljem, silovanje ili prisilni brak. Isto vrijedi i za žene u istospolnim odnosima tako da sve žene, uključujući i lezbijke biseksualne i transrodne žene npr. imaju pristup skloništim i pravo na život bez nasilja. Ovo se može odnositi i na homoseksualne muškarce koji su žrtve nasilja u obitelji.

Vrijeme je da se završe nagađanja i dezinformacije o Istanbulskoj konvenciji

- Nema nikakve nijanse ili „skrivena agenda“ Istanbulske konvencije. Ona je rezultat dugih pregovora koji su doveli do njezinog usvajanja konsenzusom svih država članica Vijeća Europe. Ona je osnovana na provjerenim i testiranim politikama i zakonima koji su stvorili pozitivne rezultate na razini država članica.
- Njezini ciljevi su jasno navedeni u članku 1. : sprječavanje, zaštita od i progon nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. To podrazumijeva bavljenje s njegovim glavnim uzrokom: nejednakosti između žena i muškaraca u našim društvima. Zato konvencija sadrži nekoliko odredaba koje osporavaju stalno prisutnu ideju o manjoj vrijednosti žena i o ulogama i ponašanjima koje bi žene i muškarci trebali imati u privatnoj i javnoj sferi.
- Iz tog kuta gledišta, Istanbulska konvencija ne promovira agendu koja bi ugrozila društvene strukture i vrijednosti, niti nameće ikakve životne izbore ženama i muškarcima. Bilo da žele biti roditelji ili imati sjajnu karijeru, konvencija ne obvezuje nikoga da prihvati određen životni stil. Konvencije se međutim protivi pokušajima usmjerenim na:
 - Ograničavanje žena i muškaraca na tradicionalne uloge, na taj način ograničavajući njihov osobni, obrazovni i profesionalni razvoj te općenito životne prilike;
 - Opravdavanje i održavanje patrijarhata i povijesnih odnosa moći muškaraca nad ženama kao i seksistička ponašanja koja onemogućavaju napredak rodne ravnopravnosti.
 - Suprotstavljanje pravu žena na život bez nasilja

Biti potpisnica Istanbulske konvencije: Ujedinjeni u okončanju nasilja nad ženama

- Istanbulska konvencija već ima pozitivan učinak na živote žena diljem Europe. Traženje od vlada da spriječe nasilje nad ženama, zaštite i pruže podršku ženama te kazne počinitelje predstavlja sveobuhvatan napor da se okonča takvo nasilje i znači vraćanje ženama žrtvama njihovog dostojanstva, najvišoj vrijednosti prema Europskoj konvenciji o ljudskim pravima (vidi Y.Y. v. Turska, 2015) te poduzimanje radnji kako bi se osnovna ženska ljudska prava iz sfere dobrovoljnog prebacila u središte državne politike.
- Istanbulska konvencija je inicirala i dovela do važnih promjena u zakonodavstvu stvaranju novih i poboljšanih službi za žrtve, dodjeli sredstva i intenziviranju edukacija. Konkretni primjeri oz država koje su je implementirale uključuju: donošenje zakona koji sadržaj nove definicije uhođenja i seksualnog uznemiravanja; promjena definicija silovanja u smislu da se ono definira na izostanak pristanka, umjesto uporabom sile; uspostavljanje „koordiniranih službi? „ u kojima profesionalci upućuju žrtve multidisciplinarnog tima kako bi se osigurala podrška; stvaranje nacionalnog pozivnog centra koji radi 24/7 i upućuje žene u najbliža savjetovišta; uspostavljanje javno financiranih skloništa gdje prije nisu postojala, uvrštavanje nasilje nad ženama u kurikulum različitih sveučilišnih programa (pravo, medicina, psihologija, sociologija itd); provođenje posebne edukacije sudaca državnih odvjetnika i pravnika u svrhu poboljšanja pristupa zaštiti i pravnoj pomoći.
- Općenito govoreći Istanbulska konvencija je stvorila poticaj boljim politikama, uslugama i diskursima vezanim uz nasilje koje žene i djevojčice trpe i načine na koje im se može pružiti podršku te osnažiti ih. Profesionalci na svim razinama (policijski službenici, centri za socijalnu skrb, savjetovišta itd.) su profitirali ovim poticajem i uočavaju povećanje svijesti o ovom pitanju. Potreba za djelovanjem je stvarna. Iskorišćavanje nasilja nad ženama treba biti cilj koji nas sve ujedinjuje.

Istanbulska konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji: sprječavanje nasilja, zaštita žrtava i procesuiranje počinitelja da se riješ ovi teško kršenje ljudskih prava.

www.coe.int/conventionviolence

conventionviolence@coe.int

www.coe.int

Vijeće Europe je vodeća organizacija za zaštitu ljudskih prava na kontinentu. Sadrži 47 država članica, uključujući sve članice Europske unije. Sve zemlje članice Vijeća Europe potpisale su Europsku konvenciju o ljudskim pravima, ugovor koji je namijenjen zaštiti ljudskih prava, demokracije i vladavinu prava. Europski sud za ljudska prava nadzire provedbu Konvencije u državama članicama.

HRV

Prijevod na hrvatski jezik: Udruga Domine

www.domine.hr

